

Międzypokoleniowy upcykling, czyli dlaczego majsterkowanie ratuje świat

Idea zero waste i upcyklingu tylko na pozór jest nowa. Dzisiejsza moda na przerabianie przedmiotów i dawanie im drugiego życia kiedyś była koniecznością. Dziś traktujemy ją trochę jak zabawę, ale warto pamiętać, że ta zabawa ma bardzo ważną funkcję: uświadamia nam, że zasoby naszej planety nie są nieskończone.

PRZEDZIAŁ WIEKOWY

dzieci w wieku 9–12 lat
i ich dziadkowie/rodzice

CZAS TRWANIA

185 minut

CELE

- zapoznanie uczestników i uczestniczek z ideą upcyklingu i zero waste,
- uświadomienie dzieciom, że ich rodzice czy dziadkowie stosowali upcykling i nadal to robią, a sam proces upcyklingu ma wpływ na stan środowiska,
- praktyczna nauka samodzielnego upcyklingu.

POTRZEBNE MATERIAŁY

- sprzęt do wyświetlania filmików,
- wydrukowane, zalaminowane zdjęcia z załącznika,
- smartfon z dostępem do internetu, ściągnięta oraz przetestowana przez osobę prowadzącą aplikacja *Gdzie wyrzucić?*,

– dwa zestawy do upcyklingu:

ZESTAW A: nożyczki, kolorowe koraliki z dużymi dziurkami (dla osób nie lubiących krzykliwych kolorów warto przygotować koraliki o naturalnych kolorach lub guziki z dużymi dziurkami), jasna kredka;

ZESTAW B: 5-litrowe plastikowe butelki, nożyki i nożyczki, sznurek jutowy, markery, klipsy biurowe lub klamerki/spinacze do prania, przezroczysta taśma klejąca, klej na gorąco, drut (najlepiej zielony, o grubości min. 2 mm).

Ważne! Przed zajęciami należy poprosić uczestników i uczestniczki o przyniesienie niepotrzebnej, czystej koszulki w rozmiarze XL.

PRZEBIEG WARSZTATÓW

MODUŁ PIERWSZY

90 MINUT

POWITANIE I ENERGIZER

Przywitaj się z uczestnikami i uczestniczkami, powiedz, że dziś będą brali(-ły) udział w zajęciach o upcyklingu. Zapytaj dzieci (poproś, by dziadkowie/rodzice na razie nie odpowiadali na pytania), czy wiedzą, co to jest upcykling – jeśli tak, to co to według nich oznacza? Zapytaj, czy wiedzą, co oznacza zero waste – pozwól na luźne opowieści i rozmowy na temat własnych praktyk dzieci w tym zakresie.

Powiedz: a teraz pobawimy się w zagadki. Poproś dzieci, by podawały jedną nazwę dowolnego przedmiotu, a rodziców/dziadków, by odgadywali, co można zrobić z tego przedmiotu, gdy już się zużyje (np. dziecko mówi: piłka!, opiekun(-ka) odpowiada: podstawka pod kwiatek!, dziecko: plastikowa butelka!, opiekun(-ka): karmnik! itp.). Ważne, by były to realne zastosowania – jeśli nie jesteśmy pewni, jak coś działa, można dopytać pomysłodawcę. Zachęć uczestników i uczestniczki, by uczestniczyli w zabawie z uśmiechem i energią, tak by atmosfera nieco się rozluźniła i by pobudzić kreatywność; daj dobry przykład. Można też zamienić rolami dzieci i opiekunów.

WPROWADZENIE W TEMATYKĘ

Zapytaj:

- czy wiecie, czym się różni upcykling od recyklingu? (Recykling polega na przetworzeniu zużytego produktu lub tworzywa w taki sposób, by powstała nowa wersja tego samego produktu lub tworzywa. Jeśli wyrzucimy papier lub karton do odpowiedniego pojemnika, zostanie on poddany recyklingowi w specjalnym zakładzie przetwórczym i powstanie z niego ponownie papier lub karton. Trudno jest dokonać recyklingu samodzielnie w domu, ale możemy sortować odpady i dzięki temu ułatwiać dalszy recykling. Upcykling z kolei to rodzaj recyklingu, który polega na samodzielnym, np. w domu, nadawaniu przedmiotom nowego przeznaczenia);
- czy znacie zasady segregacji odpadów? Dlaczego ważne jest, by odpowiednio segregować odpady? (Pomaga to w recyklingu, który z kolei ma pozytywny wpływ na stan środowiska).

Wysłuchaj wypowiedzi. Pokaż uczestnikom i uczestniczkom aplikację *Gdzie wyrzucić?*. Poproś dzieci o podanie kilku przykładów odpadów i sprawdźcie razem, gdzie powinny one trafić.

Powiedz, że oprócz tej aplikacji wiele miast ma swoje własne, np. *Czyste Miasto Gdańsk*, lub *Wywozik* w Poznaniu. Wspomnij, że w wielu gminach zasady segregacji różnią się trochę (np. w jednych kartony po mleku wrzuca się do plastiku, w innych do odpadów zmieszanych), dlatego najlepiej mieć aplikację ze swojego miasta/gminy. Poszukajcie aplikacji przeznaczonej dla waszego miasta lub gminy.

CZĘŚĆ ZASADNICZA

Zadaj dzieciom pytanie: jak jeszcze możemy dbać o naszą planetę i zmniejszać liczbę odpadów? (Pić wodę z kranu, nie kupować drukowanych biletów tylko kupować w aplikacji/online, oszczędzać papier, np. zapisywać i zadrukowywać go z dwóch stron, używać bidonów zamiast plastikowych butelek, używać słomek metalowych zamiast plastikowych, używać materiałowych woreczków do warzyw/owoców zamiast plastikowych worków, nie kupować reklamówek tylko brać swoją torbę bawełnianą na zakupy, przekazywać ubrania i zabawki, których już nie używamy, innym ludziom i samemu kupować używane ubrania/zabawki, korzystać z grup wymiankowych lub give-boxów, mieć własny kompostownik w domu, robić własne ekokosmetyki lub chemię).

Ważne! Jeśli w pracowni dostępna jest tablica, uczestnicy i uczestniczki mogą sami(-e) zapisywać na niej pomysły.

Opowiedz, że kiedyś, gdy nie było takiej dostępności towarów jak teraz, nasi dziadkowie i rodzice również dawali przedmiotom drugie życie.

Zapytaj wszystkich, czy znają Adama Słodowego? Pozwól na powiedzenie uczestnikom i uczestniczkom, kim była ta osoba. Wspomnij, że kiedyś, w PRL-u, na działania takie jak upcykling mówiło się majsterkowanie. Obejrzyjcie razem filmik: <https://www.youtube.com/watch?v=itSGhvf-Tk>.

Pozwól na komentowanie filmiku. Zapytaj dziadków/rodziców: czy możecie podać przykłady upcyklingu, który stosowaliście kiedyś i który nadal stosujecie lub o nim słyszeliście albo wiedzieliście, że ktoś inny tak robi? (np. robienie dywaników z rajstop czy podartych koszulek, przerabianie starych ubrań, korale ze sreberka po czekoladzie, ponowne używanie słoików itp.). Pozwól na obudzenie się wspomnień i opowieści. Poproś rodziców/dziadków o wyjaśnienie ich motywacji do takich działań. Płynnie przejdź do następnego etapu, mówiąc: teraz spróbujemy zrobić własny upcykling, czyli przerobić coś, co już nie nadaje się do użytku, na coś użytecznego. Możecie to zrobić w parach z rodzicami/dziadkami. Na początek coś łatwego.

Pokazujemy parom dorosły–dziecko **zestaw A**. Prosimy, by pary przygotowały także przyniesione przez siebie koszulki. Zapytaj: jak myślicie, co można zrobić z tego zestawu? Pozwalamy na swobodne interpretacje. Zwracamy uwagę, że w zestawie nie ma nici ani igieł. Jeśli para ma swój autorski pomysł, który jest możliwy do zrealizowania, pozwalamy na wybór. Zwracamy uwagę na użyteczność pomysłów. Pokazujemy filmik instruktażowy, jak przygotowanych materiałów zrobić torbę: <https://www.youtube.com/watch?v=ZCCnykGr8Yo>.

Przystępujemy do pracy w parach, stosując się do instrukcji zawartych w filmiku (o ile ktoś nie zdecydował się na własny pomysł). Pamiętaj, by przypominać w trakcie pracy o kolejności wykonywanych działań oraz pilnować, by pary nie pomijały żadnego elementu procesu. Szczególnie ważne jest, by dokładnie zawiązywać supełki na frędzlach. Jasnej kredki można dodatkowo użyć do narysowania linii cięcia.

W międzyczasie powiedz, że torby można używać samemu lub podarować ją komuś. Poczekać, aż wszyscy zrobią swoje torby, poproś, by każda para pokazała efekty swojej pracy i powiedziała, do czego będzie jej używać.

Zapytaj:

- czy to było trudne zadanie?
- czy podobają wam się wasze torby?
- czy ochotę jeszcze je ozdobić? (zachęć do ozdobienia toreb w domu, porozmawiajcie, jak można to zrobić),
- czy po zrobieniu toreb pozostały jakieś odpady?
- czy według was ważne jest, by nie produkować odpadów w procesie upcyklingu? Jeśli tak, to dlaczego?

MODUŁ DRUGI

90 minut

WPROWADZENIE: ROZMOWA O BIORÓŻNORODNOŚCI

Zapytaj, czy według uczestników i uczestniczek upcykling może, oprócz nadania każdej rzeczom drugiego życia, przyczynić się jeszcze w dodatkowy sposób do zachowania równowagi na naszej planecie? Nakieruj uczestników i uczestniczki, pytając, czy wiedzą, co to jest bioróżnorodność (rozmaitość form życia występujących na Ziemi), poproś o ich własną definicję tego terminu. Powiedz: spróbujmy pokazać to na przykładzie. Ułóżcie obrazki w takiej kolejności, by powstał łańcuch pokarmowy (prawidłowa kolejność: zielone liście drzew, gąsienica, sikorka modraszka, kuna leśna, lis, wilk (zdjęcia w załączniku).

Zapytaj: a co by się stało, gdyby wyginęły ptaki? I zabierz jedno zdjęcie z łańcucha. Nakieruj uczestników i uczestniczki na odpowiedź, że gąsienice zjadłyby wtedy większość liści, bo rozmnożyłyby się bez ograniczeń. Zastąp zdjęcie zielonych liści zdjęciem suchego drzewa. Spytaj, co wtedy by się stało? (spadłby poziom tlenu w atmosferze, zwierzęta takie jak ptaki straciłyby swoje siedliska).

Powiedz: dlatego tak ważna jest wspieranie bioróżnorodności, m.in. poprzez dokarmianie ptaków. Możemy użyć przedmiotu zrobionego w procesie upcyklingu, który nam w tym pomoże. Będzie to karmnik dla ptaków, można używać go również w lecie jako poidelka.

Pokaż uczestnikom zestaw B oraz zaprezentuj filmik instruktażowy:
<https://www.youtube.com/watch?v=rVliR-7fnu4>.

Ważne:

- oglądamy filmik do 08:13 (wersja bez daszku z gałązek brzoźowych),
- drut do wieszania słoniny zastępujemy drutem do powieszenia karmnika na gałęzi (powinien wystawać na zewnątrz butelki),
- sznurek zaplatamy w formie warkocza.

Uczestnicy i uczestniczki przystępują do pracy w parach, stosując się do instrukcji zawartych w filmiku. Pamiętaj, by przypominać w trakcie pracy o kolejności wykonywanych działań oraz pilnować, by pary nie pomijały żadnego elementu procesu. Szczególnie ważne jest, by uważać na ostre nożyki (wycinanie okienek w butelce warto powierzyć rodzicom/dziadkom). W międzyczasie powiedz, że plastik rozkłada się ok. 400 lat, dlatego jeśli już musimy kupić plastikowe butelki, warto je później przerobić na coś innego. Poczekać, aż wszyscy zrobią swoje karmniki/poidelka, poproś, by każda para pokazała swoją pracę i powiedziała, gdzie ją zawiesi.

Zapytaj:

- czy to było trudne zadanie?
- czy podobają wam się wasze karmniki?
- czy macie ochotę jeszcze je ozdobić? (zachęć do ozdobienia karmników w domu, porozmawiajcie, jak można to zrobić),
- czy po upcyklingu zostały jakieś odpady? (poproś o konkretne pomysły ich wykorzystania).
- co powinno, a co nie może znaleźć się w takim karmniku (tak: pokrojone owoce, kasze, gotowane warzywa, słonina; nie: chleb, produkty przetworzone).

PODSUMOWANIE I EWALUACJA

Zapytaj:

- czy pamiętacie, jak upcykling może pomagać naszej planecie?
- czy teraz upcykling wydaje się wam łatwiejszy do wykonania i czy będziecie go stosować?
- czy przedmiot zrobiony samemu ma inną wartość niż przedmiot kupiony?

POMYSŁY NA DODATKOWE AKTYWNOŚCI

Powiedz uczestnikom i uczestniczkom, że wiele przydatnych instrukcji dotyczących upcyklingu znajduje się na stronie Pinterest – <https://pl.pinterest.com>. Mogą tam dodawać własne „piny”, czyli tworzyć indywidualny zbiór przepisów na ręcznie robione przedmioty z upcyklingu. Rodzicom i dziadkom warto zaproponować również książkę Olgi Drendy *Wyroby*, która dokumentuje zarówno produkty z okresu PRL-u, jak i współczesne.

POŻEGNANIE

5 minut

Podziękuj za wspólny warsztat, pochwal uczestników i uczestniczki za samodzielność i wytrwałość w pracy nad upcyklingiem. Poproś ich o przesłanie zdjęć powieszonych już na swoich miejscach karmników/poidłek.

DOWIEDZ SIĘ WIĘCEJ

1. Olga Drenda, *Wyroby. Pomysłowość wokół nas*, Wydawnictwo Karakter, Kraków 2018.
2. Franczak Magdalena, *Recykling downcycling i upcycling – o co w tym chodzi*, [online] <https://zielonaferajna.pl/recykling-upcycling-downcycling/> (dostęp: 1.10.2022).
3. *Jak długo rozkładają się śmieci*, [online] <https://proekorecykling.pl/jak-dlugo-rozkladaja-sie-smieci/> (dostęp:1.10.2022).
4. *Jak zrobić domowy kompostownik*: [online] <https://www.youtube.com/watch?v=PLZw-nrk90c> (dostęp: 1.10.2022).
5. Adam Słodowy, *Majsterkowanie dla każdego*, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, Warszawa 1982.

SŁOWNICZEK

Diy – także: **DIY** (ang. do it yourself – zrób to sam), określenie idei związanej z samodzielnym, niekomercyjnym wykonywaniem, zwykle na własne potrzeby, różnych prac czy przedmiotów bez pomocy profesjonalistów.

Ekosystem (gr. oikos – dom, mieszkanie, gr. systēmatikós – zestawiony, połączony, czyli połączony dom, wspólny dom) – układ ekologiczny, na który składa się zespół organizmów połączonych relacjami pokarmowymi wraz ze środowiskiem przez nie zajmowanym.

Majsterkowanie – wykonywanie lub naprawianie czegoś za pomocą prostych narzędzi.

Odpad – pozostałość (substancja lub przedmiot), którą możemy ponownie umieścić w obiegu energetycznym, np. poddając ją recyklingowi, kompostując lub spalając (uzyskujemy wtedy energię cieplną).

PRL – Polska Rzeczpospolita Ludowa.

Recykling – przemysłowe przetwarzanie zużytych rzeczy tak, by odzyskać z nich surowiec (np. plastik).

Upcykling – nadawanie odpadom lub zużytym rzeczom nowego życia.

ZAŁĄCZNIK

Zdjęcia do układania łańcucha pokarmowego.

AUTORKA

Małgorzata Zamorska-Misztal – animatorka, poetka, edukatorka przyrodnicza. Prowadzi gdańską Fundację Generacja, która w Klubie Wrzeszczaka organizuje działania społeczno-kulturalne dla dzieci, dorosłych i seniorów. W 2020 roku wydała swój pierwszy tomik haiku *Dziurka od klucza*. Prywatnie bardzo lubi podglądać i fotografować ptaki.

Tekst: Małgorzata Zamorska-Misztal

Koordinacja: Magdalena Łasisz

Korekta: Anna Hawryluk

Skład: Żaneta Pulkowska

Scenariusz dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa –
Użycie niekomercyjne – Na tych samych warunkach 4.0.

Scenariusz powstał w ramach projektu
„Biuro Programu Pracownie Orange 2022”